

4. Васильченко С. Вибрані твори / упоряд. текстів та передм. І.Л. Михайлина. Харків : Веста: Вид-во «Ранок», 2003. 192 с.
5. Васильченко С. Ось та Ась: Дума-казка // Живиця: Хрестоматія укр. літ ХХ ст.: у 2 кн. Кн 1. К. : Твім інтер, 1998. С. 147–152.
6. Васильченко С. Талант // Українська література: Хрестоматія для 10 кл.: для всіх типів шкіл, ліцеїв, гімназій / упоряд. Т. Харахоріна, Т. Ткачук. Донецьк : ВКФ «БАО», 1997. С. 338–364.
7. Деркач Б.А. Васильченко Степан Васильович // Українська літературна енциклопедія. Т. 1. К., 1988. С. 278–279.
8. Нестер З. Гумор і сатира в творчості С. Васильченка. К. : АН УРСР, 1962. 152 с.
9. Шарова Т. Категорія пам'яті в мемуарних творах Василя Бондаря // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія : Літературознавство. 2010. Вип. 1(2). С. 134–140.
10. Шарова Т., Землянська А. Життя як політ: художні домінанти творчості Володимира Родіонова: монографія. [передм. проф. І.Л. Михайлина]. Харків: Федорко, 2017. 196 с.
11. Шарова Т.М., Шаров С.В. Використання електронного засобу навчального призначення під час викладання історії української літератури // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 39. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. С. 290–296.
12. Шумило Н. Проза Степана Васильченка: питання поетики. К. : Наукова думка, 1986. 239 с.

Рябокоть В.І.

студентка магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

ТЕМА ПАТРІОТИЗМУ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ М. БАЖАНА

Анотація. У статті наголошується на патріотичній тематиці у творчості М. Бажана. Акцентується увага на тому, що М. Бажан – письменник-патріот, відданий син своєї країни. У його творчості бринять мотиви всенародної клятви, бойового заклику, воєнного маршу. Вірші М. Бажана патріотичні, закликають до єдності, взаємоповаги, любові до ближнього.

Ключові слова: патріотизм, художня література, тематика, творча спадщина, мала проза, поезія.

Одним з найвідоміших українських письменників літератури є М. Бажан. Автор відзначився у історії української літератури як поет-академік, перекладач, публіцист, культуролог, громадський діяч тощо.

На його долю припало осудження з радянського боку, адже в його творчому доробку переважали настрої туги та подорож до минулого, в «паганську ніч», де квітне «таємний цвіт тирлич», а творчість не пронизана справжнім історизмом. Кінець 20-х років значно відбився на творчості М. Бажана. Автор був не задоволений власною творчістю та пишучи невеликі поезії, тому намагався освоїти написання великих творів за формою та змістом корегуючи помилки ранньої творчості.

Творчий та життєвий шлях М. Бажана досліджувала велика кількість літературознавців та критиків. Поміж них були й такі, як А. Бондар, Л. Новиченко, А. Черниш, М. Жулинський, Н. Костенко тощо.

У період Великої Вітчизняної війни поезії М. Бажана зазнали значного розквіту та розвитку. Поет зробив значний ривок у розвитку зображення типових героїв при радянській владі та захисника Вітчизни. Письменник почав використовувати у своїх віршах точність та різноманітність тропів, що надало могутності слову, більш динамічної інтонації, та напруженому сюжету. Саме у цьому закладена індивідуальність творчості М. Бажана, тому розглядаючи його твори розширюється кругозір та обізнаність суспільства. Звернувшись до дослідників, простежується думка про те, що розвиток громадянської компетентності є однією з найголовніших завдань для розквіту громадянського суспільства. Та цей процес необхідно розпочинати ще у малому віці, виховуючи патріотизм за рідну країну, батьківщину, заклик до збереження цінностей народу та їх традицій [11, с. 284].

М. Бажан під час Великої Вітчизняної війни позиціонував себе як письменник-патріот, який переймається долею рідної держави. Саме пориви безмежного кохання до батьківщини, клятви у коханні та відданості рідній землі, заклик до боротьби – це відображено у літературі радянських письменників. Саме тому, «Клятва» М. Бажана також стає все відомою та зі стрімким успіхом набула найширшого розповсюдження, як між солдатами на кордонах війни, так і між звичайних людей. Цей вірш був надрукований одним із найперших з того часу як розпочалась війна, його опублікували в газеті 20 липня 1941 році. Вірш «Клятва» звучить як філософський пролог, яким можливо описати та охарактеризувати усю поетичну творчість М. Бажана. Головна ідея вірша «Клятва» – це заклик до боротьби та об'єднання людей разом

у найтяжчу годину. Джерелом сил та натхнення є єдина клятва на весь народ та жага до перемоги [12, с. 68].

Особливість віршу «Клятва» полягає у тому, що письменник говорить від імені народу України, розповідаючи про складну долю держави та народу, наголошуючи на тому, що Україна входить в «багатирську дружину», «радянських народів-братів». Вірш можливо вважати як вірш-заклик, адже вся увага письменника зосереджена на тому, щоб донести думку про важливість та необхідність об'єднання народу проти ворога, бути патріотом власної держави та країни, та це у вірші сприймається, як афоризм [5, с. 13].

У такому ж настрої та задумі М. Бажан написав ряд подібних віршів: «Летіть, орли!», «Пощади псам нема». Метою творів є заклик до боротьби проти фашистів, які прийшли з війною на рідну землю, та виховання ненависті до тих, хто намагається знищити Україну та її народ. Твори М. Бажана перегукуються з поезіями військового часу інших письменників, наприклад, О. Твардовського «Слово ненависті», О. Суркова «Співаю ненависть» [4, с. 159]. Для розуміння та ознайомлення художніх текстів, їх можливо переглянути у відеоформаті або прослухати аудіо в ЕЗНП [10, с. 290].

Одну з перших поезій такого типу, яку написав М. Бажан – це «Балада про подвиг» [6, с. 12]. Поет у поезії правдиво зображує події початку війни, а саме, коли фашисти намагались захопити схід країни. М. Бажан навмисно у творі використав слово «орда», ніби проводить паралель між давніми часами, адже фашисти стали таким страшним ворогом, як і орди кочовиків, яких боялись наші предки. Творчість та роздуми М. Бажана перегукуються з В. Родіоновим, адже у його творчості також велика увага приділена патріотизму. [9]

Та не зважаючи, що у цей час були актуальні військові теми, присяги та заклики, але існували твори проміжного типу. У цьому типі використовувались риси епічного та ліричного жанру, що нагадує мотиви народної пісні. Такі вірші можливо переглянути у творчому доробку таких письменників, як А. Малишко, П. Воронько, В. Швець. У схожій манері написання є твори М. Бажана «Твій син», «Стяг на багнеті», «Пам'яті Ватутіна» [3, с. 42].

М. Бажан у вірші «Твій син» створено піснею, адже у вірші лунають такі рядки: «Грай, пісне битви, грай». Вірш сповнений мелодійною та ритмічною мовою. У вірші молодий солдат-танкіст ліричним зверненням-закликом звертається до рідної матері та співвітчизників. Письменник не зображує картин бою та розгорнуті військові дії, його метою є зображення почуттів та переживань у душі головного героя Платона Ткаченка.

У вірші «Стяг на багнеті» зображений солдат після визволення села та міркування про свою промову до людей:

«Щоб діти, в тьмі засліплю, підвелись
І глянули на перший ряст в траві,
На сповнену травненим сонцем вись.....» [3, с. 44].

Вірш під назвою «Наш танк» був написаний у 1941 році, це вважається один кращих віршів, який написаний про згуртованість народу та патріотизму як на фронті, так поміж людей. Письменник зображує різних людей за верстами життя (шахтар, воїн-танкіст), та не зважаючи на це вони об'єднані однією мрією, думкою та бажанням. Їх мета – це сильна та могутня держава, розвиток індустрії, будівництва та процвітання колгоспів та радгоспів та щасливі люди, які працюють. Поет проговорює у вірші, що ворог вже з перших хвилин бою розуміє, що наша армія може їм протистояти. Бо до бою йде «фортеця сміливих», і метал для якої «варив зброяр – увесь люд», а керує військом сміливий воїн-патріот, який вбачає лише перемогу.

Зовсім у інших тонах та кольорах написаний твір «Залізний хрест» М. Бажана, у творі використовуються такі прийоми, як жорстока іронія та сарказм. Зображений образ типовий образ есесівці, тим самим розкриті усі жорстокості та внутрішній світ ворога. М. Бажан символічно зобразив фашистський орден, який лежав на полі бою, та зображена сила та душевний біль солдата, який з міццю втоптує цей орден у багно, це ніби показано, що станеться з кожним, хто прийде на наше землю з війною. Також цей твір дає можливість проаналізувати героїв, показавши тваринні інстинкти ворога, їх егоїзм, який не зможе вистояти перед сильним та сміливим героєм [4, с. 123].

Найвизначнішим циклом віршів М. Бажана є «Сталінградський зошит» (1942-1943 рр.), у ньому відображені історичні та визначні труди радянських воїнів та героїв [4, с. 135]. Величезна кількість військових сцен наповнена зворушливим ліризмом, між рядками відчутно думки самого автора, учасник великої війни, який ніби звертається своїми віршами до всього світу.

Розпочинається цикл віршем «Вітер зі сходу», він був надрукований у газеті українською мовою восени 1942 року. Назва твору має алегоричну назву, оскільки, вітер зі сходу – оскільки Велика Вітчизняна війна розпочалась саме на сході. Головний герой звертається до вітру, просячи закликати патріотів до боротьби з ворогом.

У віші зображено узагальнену картину подій, які відбувались на початку осені 1942 року [4, с. 6]. Адже, у вірші, ще немає жодного згадування про Сталінградську битву, та є філософські роздуми, щодо того, коли має вирішуватись доля народу та шлях розвитку війни. М. Бажан вміє влучно та доречно добрати слова, щоб передати найголовніші моменти та деталі історичної події. Усі вірші циклу розташовані у хронологічній послідовності, виділені вагомими епізодами Великої Вітчизняної війни.

Вірш «Біля хати» передає тяжкі часи, коли військо відходило на схід України. Зображену страшну картину, коли поля згоріли, і та лише попіл, біля дороги, по якій пройшло більше тисячі ніг стоїть бабуся, у якої в очах сум та сльози [4, с. 14]. Письменник зображує цю бабуся для того, щоб показати весь жаль та розуміння стану війни «стара і мудра матір матерів». Ця жінка тримається гідно та з розумінням, та дивлячись на неї, у солдатів щемить серце, адже вони розуміють, що вони мають виконувати обов'язок перед батьківщиною та родиною.

Цей обов'язок підтримує солдат, надаючи їм наснаги та сили для перемоги над фашистським ворогом. Такий мотив часто використовувався у письменників радянського часу. Велика значимість творів полягає у тому, що відображена справжня історія та істинний хід подій на полі бою, і від цього почуття у людей прибавлялись сили та міць [8, с. 96].

Вірші «На березі» присвячено місту-герою в дні Великої Вітчизняної битви. Цей вірш чимось нагадує «Твій син», «Балада про подвиг» тощо. Письменник намагається глибоко розкрити внутрішній стан солдата, його людяність та його подвиг стає поштовхом до філософських роздумів. Жінка, яку врятував солдат уособлює в собі найближчих людей для солдата [1, с. 302].

Письменник підтримував ту думку, що саме гуманізм підштовхує до сміливих дій, а саме до боротьби [7, с. 218]. Саме цим М. Бажан відрізняється від усіх тогочасних буржуазних пацифістів, адже вони писали про страждання людства, не говорячи про тих хто ці страждання створює [2, с. 64].

М. Бажан є одним з найталановитіших майстрів слова, адже за допомогою декількох зорових образів, зумів відтворити цілісну картину подій Великої Вітчизняної війни. Упродовж своєї літературної кар'єри письменник досяг великих успіхів у створенні нових форм літератури, додаючи їм типовості та виховної цінності.

Література

1. Агеева В. Візерунок на камені. Микола Бажан: життєпис (не)радянського поета. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 496 с.
2. Адельгейм Е. Микола Бажан. Москва : Художественная литература, 1970. 183 с.
3. Бажан М. Батьки й сини: поезії. Київ : Молодь, 1980. 207 с.
4. Бажан М. Вибране : вірші та поеми. Київ : Радянський письменник, 1977. 223 с.
5. Бажан М. Клятва : поезії. Харків: Радянський письменник, 1941. 24 с.
6. Бажан М. Поезії. Харків : Книгоспілка, 1930. 64 с.

7. Костенко Н. Микола Бажан. Життя. Творчість. Особливості віршостилістики. Київ : Кий, 2004. 382 с.

8. Крижанівський С.А. Микола Бажан: критико-біогр. нарис. Київ : Радянський письменник, 1954. 112 с.

9. Шарова Т., Землянська А. Життя як політ: художні доміанти творчості Володимира Родіонова: монографія. [передм. проф. І.Л. Михайлина]. Харків: Федорко, 2017. 196 с.

10. Шарова Т.М., Шаров С.В. Використання електронного засобу навчального призначення під час викладання історії української літератури // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 39. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. С. 290–296.

11. Шарова Т.М., Шаров С.В. Громадянська компетентність як необхідна умова розвитку демократичного суспільства // Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (14-16 червня 2018 р., м. Мелітополь). С. 283–286.

12. Шелест П. «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали. [упоряд. В. Баран, О. Мандебура та ін.]. К. : Генеза, 2004. 808 с.

Сажко У.С.

студентка II курсу

Атрошенко Г.І.

кандидат філологічних наук

доцент кафедри української і зарубіжної літератури

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮКСТАПОЗИТНИХ УТВОРЕНЬ У КАНВІ РОМАНУ ГРИГОРІЯ ЛЮТОГО «МАМА-МАРІЯ»

Анотація. У статті розглянуто феномен слів-юкстапозитів, утворених на основі словосполучень прикладкового типу. Аналізуються структурно-семантичні особливості юкстапозитних утворень у романі в піснях Григорія Лютого «Мама-Марія». Простежуються відношення семантичного уподібнення двох різних понять на основі певної загальної риси.